

Ev kazalarına yönelik eğitimin, güvenlik önlemleri alınması ve kaza görülme sıklığına etkisi

The effects of home safety education on taking precautions and reducing the frequency of home accidents

Sebahat ALTUNDAĞ,¹ M. Candan ÖZTÜRK²

AMAÇ

Bu çalışma, bir-üç yaş grubu çocuğu olan annelere verilen eğitimin, evde güvenlik önlemleri alınması ve kaza görülme sıklığına etkisini incelemek amacıyla yarı deneysel olarak yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Denizli ili Çivril ilçesinde bir-üç yaş grubunda çocuğa sahip olan, iletişim sorunu olmayan, araştırmaya katılmaya istekli, çalışmayan, okur yazar olan, 60 anne araştırmanın örneklemini oluşturdu.

BULGULAR

Verilerin toplanmasında "0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği" ve "Ev Kazalarıyla Karşılaşma Sıklığı Formu" kullanıldı. Test öncesi ve test sonrası uygulamaları ile verilen eğitimin etkinliği değerlendirildi. Eğitim öncesi ve eğitim sonrası annelerin tutum puan ortalamaları ve çocuklarda kaza görülme sıklığı arasında anlamlı bir farklılık saptandı.

SONUÇ

Bire bir ev ziyaretleri ile ev ortamındaki riskleri ve anne eğitim gereksinimlerini belirleyip bu gereksinimlere göre eğitim ve danışmanlık yapılması, çocuk gelişimi hakkında ebeveyn eğitimi sağlanması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Kaza, görülme sıklığı/önleme; ev kazaları; çocuk; sağlık eğitimi/yöntemler; ev ortamı güvenlik önlemleri; ebeveyn/eğitim; anket.

BACKGROUND

This study was conducted with the mothers of 1-3 year old children as a quasi-experimental study for the purpose of examining the effect of home safety education on taking precautions and the incidence of home accidents.

METHODS

The research sample was composed of 60 mothers of 1-3 year old children who were living in Çivril municipality of Denizli province, had no difficulty in communication, agreed to participate in the research, were not working and could read and write.

RESULTS

The tools used for data collection were "0-6 Year Old Children's Mothers' Knowledge of Safety Precautions for the Prevention of Home Accidents Scale" and "Frequency of Encountering Home Accidents Form". The effect of education was evaluated with pre-test and post-test utilization. A significant difference was seen in the mothers' mean conduct score and in the frequency of children's accidents before and after education.

CONCLUSION

It is recommended that individual home visits should be made to determine the risks in the home environment and the educational needs of mothers. Education and counseling should be given based on these needs and adult education should be provided on the subject of child development.

Key Words: Accident, frequency/prevention; accidents, home; child; health education/methods; home safety measures; parents/education; questionnaires.

¹Pamukkale Üniversitesi Denizli Sağlık Yüksekokulu, Denizli;
²Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, İzmir.

¹Pamukkale University Denizli School of Health, Denizli;
²Dokuz Eylül University School of Nursing, İzmir, Turkey.

Çocukluk yaşlarında karşılaşılan kazalar, önemli sağlık sorunlarından birini oluşturmaktadır.^[1,2] Günümüzde, çocukların hastalık sorunları ile tüm ülkeler yakından ilgilendiği halde, çocukluk çağındaki kazalara gereken önem verilmemekte ve kazalarla ilgili çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalarda hastalıklardan ölüm oranı azaldığı halde gerek görülme sıklığı gerekse de çocuk ölüm nedenleri arasında kazaların önemini koruduğu belirtilmektedir.^[3,4]

Kazalar, beş yaş altındaki çocuklar için ölümlerin ve sakatlıkların başlıca nedenlerindedir.^[5-7] Amerika Birleşik Devletleri'nde kazalar 1-4 yaş arası çocuklardaki ölümlerin %40'ını,^[8] bildirilen başka bir çalışmada da ölümlerin %44'ünü oluşturmaktadır.^[9] Türkiye'de 1-4 yaş grubunda, kazalar üçüncü sırada yer almakta ve toplam çocuk ölümlerinin 1/3'ünü ev kazaları oluşturmaktadır.^[10,11]

Bir-üç yaş grubu çocukları kazalardan kendilerini koruyabilecek gelişim özelliklerine sahip değildirler. Gereksinimlerinin karşılanmasında olduğu gibi, kendileri için güvenli bir çevrenin oluşturulması ve kazalardan korunmada bir yetişkinin yardımına gereksinim duyarlar. Temel olarak kazalardan çocukları korumak, yetişkin eylemlerine bağlıdır ve bu yetişkin de sıklıkla çocuğun annesidir.^[4,5,12]

Çocukları kazalardan korumak amacıyla yapılacak olan ev ziyaretleri evde güvenlik ve çocuk gelişimi üzerinde verilen öneriler kazaları önlemede anahtar bir role sahiptir.^[7,13] Yapılan çalışmalarda kazaların %87'si önlenemez olarak bulunmuştur.^[14]

Günümüzde sağlık ekibinin önemli bir üyesi olan hemşirenin görevi, hasta bakımından, sağlığı koruma ve geliştirmeye yönelik olarak değişmektedir. Bu görevde çocukluk çağında önemli bir mortalite ve morbidite nedeni olan, kazaların önlenmesi ve azaltılmasında ailelere verilecek eğitimde

hemşirenin sorumluluğunun son derece önemli olduğu açıktır.^[13]

Ev kazası deneyimleyen çocukların hepsi, hastaneye veya sağlık ocağına başvurmadığından çalışmalarda kazalarla ilgili objektif sonuçlar elde edebilmek için saha çalışmaları daha yararlıdır.^[15] Kazalar, ev içerisinde yapılacak basit düzenlemeler ve çocuklarla en çok zamanını geçiren annelere düzenli olarak verilecek eğitimlerle, ebeveynlerin bilinçlenmesi sağlanarak önlenabilir. Bu önleme programları çocukların yaşamlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirmelerini sağlar. Annelerin ev kazalarındaki güvenlik tedbirleri konusunda bilgilendirilmesini sağlamak çocuklardaki yaralanma oranını azaltmada son derece önemli bir etkiye sahiptir. Sağlıklı bir toplum ve sağlıklı bir gelecek; kendi sağlığının değerini bilen, koruyan ve sunulan sağlık hizmetini iyi kullanan ailelerin yetiştirdikleri çocuklarla olmalıdır.^[16]

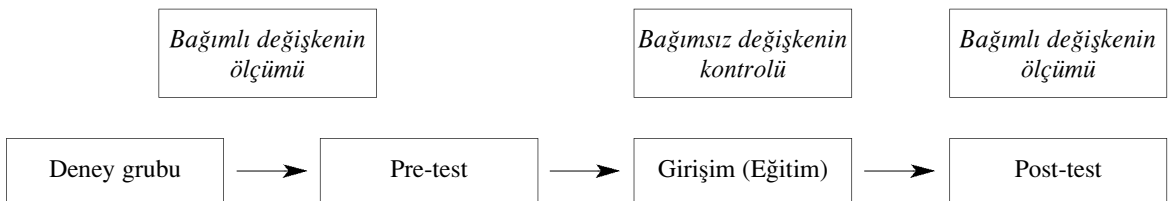
Bu araştırma, 1-3 yaş grubu çocuğu olan annelere verilen eğitimin, evde güvenlik önlemleri alınması ve kaza görülme sıklığına etkisinin incelenmesi amacıyla yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma, Denizli ili Çivril ilçesinde Sağlık Müdürlüğü'nden izin alınarak ev ziyaretleriyle gerçekleştirildi.

Bu çalışmada, yarı deneysel (Quasi-Experimental) çalışma yöntemlerinden biri olan "Bir Grup Pre-Test Post-Test Modeli" kullanıldı (Şekil 1).

Bir-üç yaş grubunda çocuğa sahip olan, iletişim sorunu olmayan, araştırmaya katılmaya istekli, çalışmayan, okur yazar olan, 60 anne araştırmanın örneklemini oluşturdu. Bu anneler eğitim, sosyoekonomik düzey ve çocukların yaş değişkenleri göz önüne alınarak olasılıksız örnekleme yöntemiyle seçildi.

Şekil 1. Bir grup "Pre Test-Post Test" modeli.^[17]

Araştırma için gerekli verileri toplamak amacıyla, “Sosyo-Demografik Özellikler Soru Formu”, “0-6 Yaş Çocuklarda Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği” ve “Ev Kazalarıyla Karşılaşma Sıklığı Tanılama Formu” kullanıldı.

“Sıfır-Altı Yaş Çocuklarda Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği” Çınar tarafından 1999’da^[16] sıfır-altı yaş çocuğu olan annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik güvenlik önlemlerine ilişkin tutumlarını tanılamak amacıyla geliştirilmiş, 34 olumlu, 6 olumsuz ifade içeren toplam 40 maddeden oluşan 5’li Likert tipi ölçekte her bir maddeye 1 ve 5 arasında puanlar verilmiştir. Olumsuz ifade içeren maddeler 6, 9, 23, 26, 30, 40’ıncı maddelerdir. Negatif ifade içeren maddelerin puanları tersine çevrilerek kullanılmaktadır.

Ölçeğin minimum puanı 40, maksimum puanı 200’dür. En yüksek puan annelerin çocuğunu ev kazalarından korumaya yönelik önlemleri en üst düzeyde aldığını gösterir. Ölçeğin toplam uygulama süresi 15-20 dk’dır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,82’dir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,81 idi.

“Ev Kazalarıyla Karşılaşma Sıklığı Tanılama Formu” çocuğun son iki ay içerisinde ev kazalarından düşme, yanık, zehirlenme, boğulma ve kesi yaralanmalarına maruz kalma durumunu belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan sorulardan oluştu.

Araştırma planı

I. Eğitim öncesi; “Sosyo-Demografik Özellikler Soru Formu”, “Sıfır-Altı Yaş Çocuklarda Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği”, “Ev Kazalarıyla Karşılaşma Sıklığı Tanılama Formu” kullanılarak veriler toplandı,

II. Eğitim; annelere bireysel olarak, yüz yüze görüşülerek eğitim verildi. Eğitimde “Ev Kazalarından Korunma” kitapçığı kullanıldı.

III. Eğitimden iki ay sonra; “Sıfır-Altı Yaş Çocuklarda Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği” ve “Ev Kazalarıyla Karşılaşma Sıklığı Tanılama Formu” kullanıldı.

Annelere verilen eğitimin özellikleri, araştırmacı tarafından konuya ilişkin literatüre dayalı olarak

hazırlanan ve uzman görüşlerine sunulan “Ev Kazalarından Korunma” kitapçığı gerekli düzenlemelerden sonra eğitim materyeli olarak kullanıldı. Annelere, veri toplama araçları kullanılarak veriler toplandıktan sonra gereksinimlerine göre eğitim içeriğini oluşturan konulara ağırlık verildi.

Annelere verilen, ev kazalarından korunma eğitimi sırasında annelerle birebir görüşülerek tutumları, evlerini kazalara karşı nasıl düzenledikleriyle ilgili bilgi alındı. Eğitim 30-45 dk sürdü. Eğitici, anne eğitimi sırasında anlatım, soru-cevap ve tartışma ile görüşmeyi yönlendirdi. Kitapçığın içeriğinde, kaza, ev kazası, kaza oluşumunda konuta ait etmenler ve alınabilecek önlemler, çocukluk yıllarında en fazla karşılaşılan kazalar ve alınması gereken önlemlere yer verildi.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde, sosyo-demografik özellikler soru formundan elde edilen verilerin analizinde sayı ve yüzde dağılımları, “Sıfır-Altı Yaş Çocuklarda Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama Ölçeği”nden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ve “Ev Kazalarıyla Karşılaşma Sıklığı Tanılama Formu”ndan elde edilen verilerin analizinde iki eş arasındaki farkın önemlilik testi kullanıldı.

Araştırmaya alınan ailelerin tanıtıcı özelliklerine bakıldığında, annelerin çoğunun ilköğretim mezunu olduğu (%41,7), babaların eğitim durumunun ilköğretim ve lise düzeyinde olduğu (%33,3), ailelerin gelir ve gider durumlarının büyük oranda (%56,7) birbirine benzer olduğu, ailelerin çoğunluğunun iki çocuk sahibi (%45), çekirdek aile (%81,7) ve anne yaş ortalamasının 28,76±4,94 olduğu belirlendi.

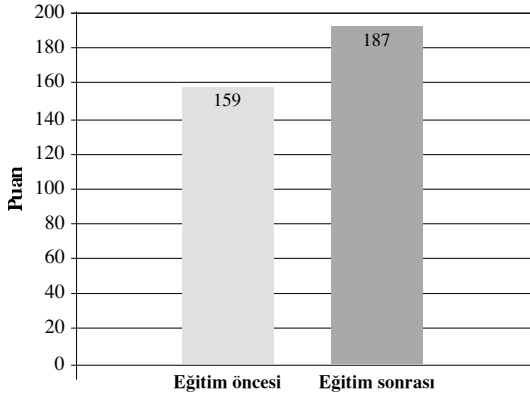
BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular şu başlıklar altında verildi.

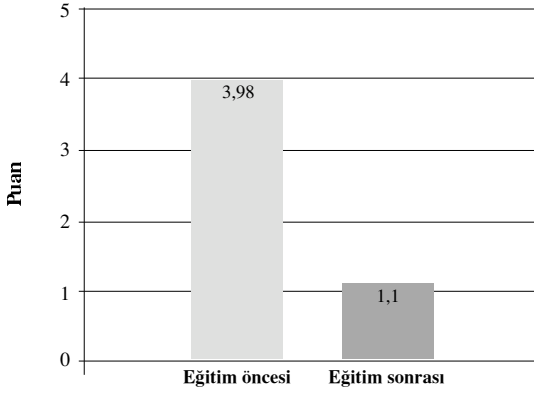
- Annelerin “Sıfır-Altı Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerinin Tanılama Ölçeği” Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

- Çocuklarda Kaza Görülme Sıklığının İncelenmesi

Annelerin ölçek puan ortalamaları, eğitim öncesi 158,98±14,48, eğitim sonrası 186,53±8,29 idi. Puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulundu ($p<0,001$) (Şekil 2).

Şekil 2. Annelerin “0-6 Yaş Çocuklarda Annenin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerinin Tanılama Ölçeği” puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=60).

Şekil 3. Çocuklarda kaza görülme sıklığının incelenmesi.

Çocuklarda kaza görülme sıklığı ortalaması, eğitim öncesi $3,98 \pm 2,69$, eğitim sonrası $1,10 \pm 1,68$ idi. Kaza görülme sıklığı ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulundu ($p < 0,001$) (Şekil 3).

TARTIŞMA

“Eğitimin Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılamalarına Etkisi”, bir-üç yaş grubu çocuğu olan annelerin, ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri tanımlama ölçeğinden alınan eğitim öncesi puanı $158,98 \pm 14,48$, eğitim sonrası puanı $186 \pm 8,29$ bulundu. Eğitim öncesi ve sonrası puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulundu ($p < 0,001$) (Şekil 2).

King ve arkadaşları,^[18] çocukluk çağı ev kazalarını önlemek amacıyla ev ziyaretleri yaparak eğitim vermişlerdir. Eğitim grubundaki katılımcıların büyük

çoğunluğunda (%63) ziyaret sonrası bilgi, tutum ve uygulamalarında değişim saptamışlardır ($p < 0,001$).

Posner ve arkadaşları,^[19] herhangi bir nedenle acil servise başvuran çocukların ebeveynlerine ev güvenliği konusunda eğitim vermişler ve eğitim sonrası ev güvenlik skorunun yükseldiğini saptamışlardır.

King ve arkadaşları,^[4] çocuklardaki kaza sıklıklarını azaltmak ve ev ortamında güvenlik önlemleri geliştirmek için annelere ev ziyaret programıyla verilen eğitimin etkisini değerlendirmek için yaptıkları çalışmalarında, eğitim grubunda dört aylık sürede önemli oranda (%62) ev ortamında küçük düzenlemeler sağlanmış ve eğitim verilmeyen grup ile karşılaştırıldığında sağlık çalışanlarının ev ziyareti yapmasının kazaları önemli oranda azalttığı saptanmıştır.

Johnston ve arkadaşları,^[20] okul öncesi çocuklarda ev ziyaretleriyle kazaları önleme ve güvenlik programının etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, eğitim verilen grupta kazaları önlemede ev güvenlik skoru yüksek bulunmuştur.^[20]

Powel ve arkadaşları,^[21] hazırladıkları kazaları önleme programında birisi resim, diğeri düz metin olmak üzere iki farklı yöntem kullanarak, bireylerin hatırlama düzeylerini incelemişlerdir. Resim kullanılarak yapılan eğitimin puan ortalaması yüksek bulunmuştur.

Çınar'ın^[16] çocuklardaki kazaları önlemede annelere verilen eğitimin etkisini saptamak amacıyla yaptığı çalışmada, annelerin eğitim sonrası bilgi düzeylerinin, eğitim öncesi bilgi düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmış; eğitim öncesi ve sonrası arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Clamp ve Kendrick^[22] beş yaş altı çocuğu olan ailelere güvenli ev ortamı oluşturmak için yaptıkları randomize çalışmada, eğitim sonrası, deney grubundaki annelerin ev ortamında kazalara karşı güvenlik önlemleri aldıklarını saptamışlardır.

Araştırma bulgularımız, Çınar'ın çocuklardaki kazaları önlemede annelere verilen eğitimin etkisini saptamak amacıyla yaptığı çalışma, King ve arkadaşlarının çocukluk çağı ev kazalarını önlemede ev ziyaretleri ile gerçekleştirdikleri araştırma, King ve arkadaşının çocuklardaki kaza sıklıklarını azaltmak ve ev ortamında güvenlik önlemleri geliştirmek için annelere ev ziyaret programıyla verilen

eğitimin etkisini değerlendirmek için yaptıkları çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Annelerle bire bir görüşülerek, eğitim gereksinimlerine göre interaktif eğitim verilmesi, eğitimde, eğitim kitapçığı kullanma ve kitapçık içeriğinin görselleştirilmesinin eğitim sonrası bilgi puan ortalamasını artırdığı sonucuna varılmıştır.

Annelere verilen eğitim sırasında, karışık cümleler, uzun kelimeler ve bilimsel bir dil kullanma verilen eğitimin anlaşılmasını zorlaştırmakta, konuya uygun resimler ve resimle birlikte açıklayıcı basit cümleler kullanma hatırlamayı artırmaktadır. Ev kazalarını önleme konusunda bire bir görüşülerek verilen eğitim, annelerin ev kazalarına karşı güvenlik uygulamaları almalarına olanak sağladığından, çocukluk çağı kazalarını önlemede etkili bir yöntemdir. Çalışmada elde edilen sonuçlar verilen eğitimin etkili olduğunu göstermiştir.

Ev kazalarına yönelik eğitimin kaza görülme sıklığına etkisiyle ilgili olarak, bir-üç yaş grubu çocuğu olan annelere verilen eğitimin kaza görülme sıklığına etkisi incelenmiş ve çocukların kaza geçirme sıklığı ortalaması eğitim öncesi $3,98 \pm 2,69$, eğitim sonrası $1,10 \pm 1,68$ bulunmuştur. Eğitim öncesi ve sonrası kaza görülme sıklığı arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p < 0,001$) (Şekil 3).

Posner ve arkadaşları^[19] herhangi bir nedenle acil servise başvuran çocukların ebeveynlerine ev güvenliği konusunda eğitim vermişler ve eğitim sonrası kaza sıklıklarında azalma olduğunu belirlemişlerdir ($p < 0,03$).

Brown'un^[23] çocukluk çağı kazaları önleme amacıyla yaptığı çalışmasında, ebeveynlere kaza tipi ve sıklığı hakkında geriye dönük sorularla elde edilen bulgularda eğitim sonrası kazaların sıklıklarında eğitim öncesine göre azalma bulunmuştur ($p < 0,025$).

King ve arkadaşlarının^[4] çocuklardaki kaza sıklıklarını azaltmak ve ev ortamında güvenlik önlemleri geliştirmek için annelere ev ziyaret programıyla verilen eğitimin etkisini değerlendirmek için yaptıkları çalışmalarında, eğitim verilen grupta yıllık hasta başına kaza sayısında azalma olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$).

Çınar'ın^[16] çocuklardaki kazaları önlemede annelere verilen eğitimin etkisini saptamak amacıyla yaptığı çalışmada, kazaların görülme sıklığı eğitimden iki ay sonra azalmıştır.

Kendrick ve arkadaşlarının^[24] ilk yardım, ev güvenliği için değişiklikler ve düşük maliyetli güvenli ev araçları sağlama için ev ziyaretleri ile gerçekleştirdikleri çalışmada eğitim sonucunda, üç yaş altı çocuklarda yaralanmaları önleme girişimleri küçük yaralanmaların sıklığını azaltmada etkili olmuştur. Bununla birlikte hastaneye başvuru sıklığında azalma olmuştur ($p < 0,01$).

Çalışmada elde ettiğimiz bulgular, Brown'un, Çınar'ın, King ve arkadaşlarının (2001), Posner ve arkadaşlarının çalışmalarından elde ettikleri bulgular ile paralellik göstermektedir.

Ailelere bir-üç yaş grubu çocukların gelişim dönemleri hakkında bilgi verilmesi çocukların kazalara karşı korumalarını artırır.

Ev ortamındaki küçük düzenlemeler çocuklarda kaza sıklığını azaltmada önemli bir girişimdir. Ev ortamında güvenlik uygulamalarının alınması, çocuğun yakından takibi ebeveynlerin sorumluluğudur. Annelere gereksinimlerine göre yüz yüze görüşülerek ev ortamında yapılacak basit düzenlemelerle kazaların önlenebileceğine dair eğitim verilmesi ve eğitim sonrası hatırlamalarını artırıcı konuya uygun kitapçık verme kaza sıklığının görülmesini azaltmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar annelere ev kazalarına yönelik eğitimin kaza sıklığını azaltmada etkili olduğunu göstermektedir.

Bir-üç yaş grubu çocuklar ev kazaları ile sık karşılaşır. Bu yaş grubunda çocuğu olan annelere yapılacak düzenli ev ziyaretleri ile, çocukların gelişim özellikleri ve ev kazaları hakkında annelere danışmanlık yapılması, verilen eğitim sonrası güvenlik önlemleri tanılama durumu anlamlı olarak değişmektedir. Annelerin ev kazalarını önleyebilecekleri konusunda farkındalıklarının artırılması ve güvenli ev ortamı oluşturma konusunda kendilerine rehberlik edilmesi, kazalarla ilişkili riskleri belirleyen çalışmalar yaparak, bu riskleri ortadan kaldırmaya/azaltmaya yönelik çalışmalar yapılması, farklı eğitim yöntemleri kullanılarak, yapılan eğitimin etkisini ölçecek çalışmalar yapılmasının uygun olacağı kanısındayız. Eğitim sonrası 1-3 yaş arası çocuklarda ev kazalarının sıklığı anlamlı olarak azaldığından, çocukları kazalardan korumak için kazalarla ilgili sık aralarla anne eğitimi yapılması, çalışma sonuçlarının Sağlık Bakanlığı yetkilileri ile paylaşılması ve bu konuda hazırlanacak projelerde hemşirelerin yer alması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Dowd MD, Keenan HT, Bratton SL. Epidemiology and prevention of childhood injuries. *Crit Care Med* 2002;30(11 Suppl):S385-92.
2. Hooper R, Coggan CA, Adams B. Injury prevention attitudes and awareness in New Zealand. *Inj Prev* 2003;9:42-7.
3. Cohen LR. Pediatric injury prevention counselling: determinants and description of routine care. The University of North Carolina at Chapel Hill; 1996.
4. King JW, Terry PK, John L, Anne-Claude BB, Robitaille Y, Pham B, et al. The effectiveness of a home visit to prevention childhood injury. *Pediatrics* 2001;108:382-8.
5. Garzon DL. Pediatric home injury: incidence, exposures and the influence of parental supervision. Saint Louis: 2002.
6. Gielen AC, McDonald EM, Wilson ME, Hwang WT, Serwint JR, Andrews JS, et al. Effects of improved access to safety counseling, products, and home visits on parents' safety practices: results of a randomized trial. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2002;156:33-40.
7. Kendrick D, Pritchard A, Cloke J, Barley M. Randomised controlled trial assessing the impact of increasing information to health visitors about children's injuries. *Arch Dis Child* 2001;85:366-70.
8. Rivara FP. Child pedestrian injuries in the United States. Current status of the problem, potential interventions, and future research needs. *Am J Dis Child* 1990;144:692-6.
9. Hambidge SJ, Davidson AJ, Gonzales R, Steiner JF. Epidemiology of pediatric injury-related primary care office visits in the United States. *Pediatrics* 2002;109:559-65.
10. Özsoy SA, Bayık, A. Çocuk sağlığının gelişiminde toplum katılımının önemi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 1993;9:49-58.
11. Postacı F. Çocukluk çağı kazaları, ana-çocuk sağlığı. [Yüksek Lisans Tezi] İstanbul: 1992.
12. Karaaslan A. Sağlık ve hastalıkta ailenin önemi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi Dergisi* 1995;11:95-9.
13. Potts NL, Mandleco BL. Pediatric nursing caring for children and their families. USA: Delmor Company; 2002. p. 14-7.
14. Özcebe H, Aslan D, Aslan B, Bahçeci U, Kara S, Kendir F, ve ark. Sincan İmam Hatip Lisesi I. sınıf öğrencilerinde kazaların görülme sıklığı. *Çocuk Forumu Dergisi* 2001;4:13-9.
15. Erkal S, Şafak Ş. Tuzluca Sağlık Ocağı bölgesinde yaşayan ailelerde ev kazası görülme durumu ve konutların ev kazası riski açısından incelenmesi. *Sağlık ve Toplum* 2003;13:96-100.
16. Çınar N. 0-6 yaş çocuklarda annenin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama ölçeğinin geliştirilmesi ve çocuktaki kazaları önlemede annelere verilen eğitimin etkisi. [Doktora Tezi] İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 1999.
17. Aksayan S. Okul sağlığı ve hemşireliği. In: Erefe İ, editör. *Halk sağlığı hemşireliği el kitabı*. İstanbul: Vehbi Koç Yayınları; 1998; p. 183-9.
18. King WJ, LeBlanc JC, Barrowman NJ, Klassen TP, Bernard-Bonin AC, Robitaille Y, et al. Long term effects of a home visit to prevent childhood injury: three year follow up of a randomized trial. *Inj Prev* 2005;11:106-9.
19. Posner JC, Hawkins LA, Garcia-Espana F, Durbin DR. A randomized, clinical trial of a home safety intervention based in an emergency department setting. *Pediatrics* 2004;113:1603-8.
20. Johnston BD, Britt J, D'Ambrosio L, Mueller BA, Rivara FP. A preschool program for safety and injury prevention delivered by home visitors. *Inj Prev* 2000;6:305-9.
21. Powell EC, Tanz RR, Uyeda A, Gaffney MB, Sheehan KM. Injury prevention education using pictorial information. *Pediatrics* 2000;105:e16.
22. Clamp M, Kendrick D. A randomised controlled trial of general practitioner safety advice for families with children under 5 years. *BMJ* 1998;316:1576-9.
23. Brown KJ. Prevention of unintentional childhood injuries: the effect of perceived vulnerability on indices of parental home safety behaviors. *Kansas*; 2003. p. 1119-23.
24. Kendrick D, Marsh P, Fielding K, Miller P. Preventing injuries in children: cluster randomised controlled trial in primary care. *BMJ* 1999;318:980-3.